

Tiunin, Konstanty

Kocioł próżniowy do dezynsekcji w Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie

Ochrona Zabytków 19/1 (72), 77-79

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

munieckiego w r. 1585 zapisanych było wielu Ślązaków i Polaków¹⁴. W związku z tym należy wspomnieć też jego kontakty z dziekanem opawskim Mikulašem Sarkanderem, który w czasie zatargów cesarza Rudolfa z bratem Matyjaszem był ze względów politycznych więziony w r. 1609 na zamku w Vyškovie, a do odwiedzających uwięzionego Mikulaša należał także Filip Orchites¹⁵, który w latach 1603, 1607 pełnił obowiązki proboszcza w Kietrze na terenie Śląska¹⁶. Również ta okoliczność jest następnym, jeszcze bliższym dowodem stosunków Orchitesa ze Śląskiem, które nie ustały nawet po dziesiątkach lat, bowiem jeszcze w latach 1622—28 jako wikariusz ołomuniecki odstąpił kolegium jezuickiemu w Ołomuńcu swą należność od miasta Kietrz w sumie 5.000 złotych¹⁷. (Dla wyjaśnienia trzeba tu dodać, że archidiaconat w Kietrze znajduje się wpraw-

dzie na terenie Polski, ale dotychczas stanowi enklawę arcybiskupstwa w Ołomuńcu, pod administracją apostołską w Opolu¹⁸). Także uderzająca zgodność tekstu na kamieniu nagrobnym z zapisem metrykalnym zmusza do zastanowienia się, czy ta współzależność nie ma przyczyny w jednym i tym samym autorze, a tym może być jedynie Filip Orchites. W ten sposób nie udało się wszakże zamknąć całkowicie kręgu dowodów wokół postawionego problemu. Może polskim historykom powiedzie się naświetlić okoliczności powstania tego materialnego dowodu kontaktów Śląska i Moraw na początku XVII wieku¹⁹.

Václav Burian
Ołomuniec Vlastivědný Ústav
Nám. Republiky 5, 6

przełożyła Jadwiga Bułakowska

¹⁴ Archiwum Państwowe w Ołomuńcu, Uniwersytet Ołomuniecki, uniwersytecka księga immatrykulacyjna I, nr 5, s. 14. František Činěk, *Matricula Academiae Olomucensis*. „Ročenka Cyrilometodějské fakulty bohoslovecké v Olomouci za dobu od r. 1918 do r. 1928”, Ołomuniec 1929, s. 53.

¹⁵ Vojtěch Procházka, *Z minulosti vyškovského zámku*, Vyškov 1928, s. 11.

¹⁶ Jan Tenora, Josef Foltynovský, *Bl. Jan Sarkander*, Ołomuniec 1920, s. 51, 55, 62.

¹⁷ Archiwum Państwowe w Brnie, zespół E 28, sygn. M 6/6.

¹⁸ Por. *Catalogus cleri archidioecesis Olomucensis*, Ołomuniec 1946, s. 126.

¹⁹ Poszukiwania bliższych danych co do Krzysztofa Herferta na terenie Polski pozostały bezskuteczne. Za współpracę w tym zakresie składam podziękowanie Instytutowi Historii PAN (Zakład Dokumentacji) w Krakowie (informacja z dn. 24 listopada 1964 r.).

PIERRE TOMBALE D'UNE JEUNE FILLE BOURGEOISE DE RACIBORZ APPARTENANT A L'EPOQUE DE LA RENAISSANCE, DECOUVERTE A KUCEROV EN MORAVIE

Près de l'église paroissiale de St. Pierre et St. Paul à Kučerov (distrikt de Vyškov en Moravie) il y a la pierre tombale de Marina, fille de Christophe Herfert de Raciborz, enterrée d'après l'építaphe le 17 août 1608. En même temps, son enterrement est immatriculé à la dite paroisse. Sur la pierre tombale, il y a un relief d'une petite fille âgée de 5—6 ans, vêtue d'un costume Renaissance. L'építaphe sur la pierre tombale est à peu près illisible et devait être restaurée (voir dessin). A part de cette restauration,

le problème essentiel de ce travail consiste en la recherche des circonstances qui avaient amené cette jeune fille de Raciborz de la Silésie en Moravie. D'après les matériaux rassemblés, il s'agissait peut-être des relations avec une famille de petits nobles d'origine polonaise ou avec Filip Orchites, curé de ce temps-là à Kučerov qui avait été lié intimement à la Silésie.

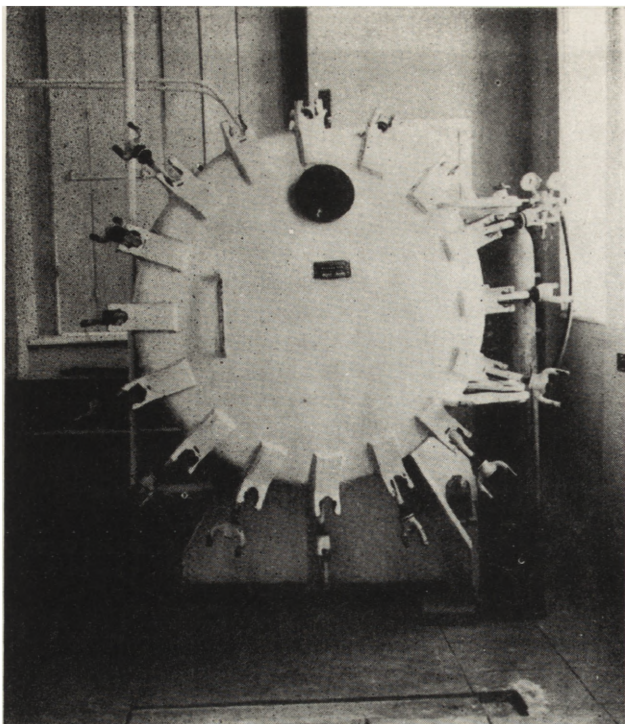
przełożyła J. Škopková

KONSTANTY TIUNIN

KOCIOŁ PRÓŻNIOWY DO DEZYNSEKcji W PAŃSTWOWYM MUZEUM ETNOGRAFICZNYM W WARSZAWIE

Myśl budowy kotła próżniowego i zastąpienia nim prymitywnych urządzeń skrzyniowych do dezynsekcji obiektów dwusiarczkim węglem wysunął kons. Marian Lesiak jeszcze w roku 1958. Projekt kotła, o ile mi wiadomo, został

oparty na prototypie toruńskim. Realizacja tych zamierzeń napotkała jednak na wiele nieprzewidzianych trudności. Wprawdzie budowa kotła jak i prace przy adaptacji pomieszczenia zostały wykonane już w roku 1960, ale ze

1

1. Kocioł próżniowy zamknięty, widok frontalny, po prawej stronie widoczna butla z gazem, reduktor i przewód wpustowy, po lewej u góry dwa przewody łączące kocioł z pompami i wybiegający od dołu przewód wyprowadzający gazy na zewnątrz budynku

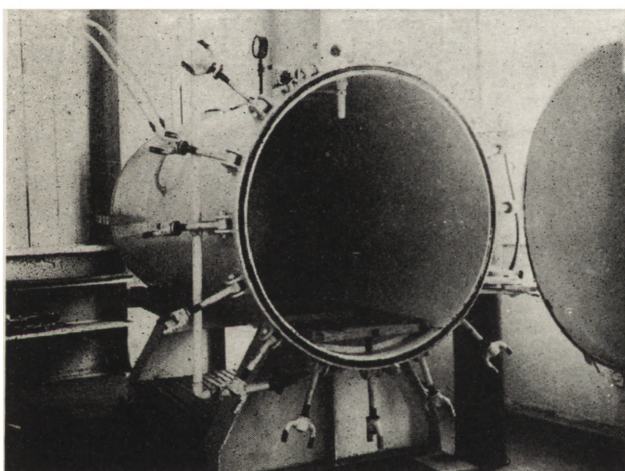
1. Chaudière à vide fermée, vue de face; à droite ballon rempli de gaz, réducteur et conduit de rainure; en haut à gauche deux conduits réunissant la chaudière aux pompes et un conduit d'échappement faisant sortir les gaz en dehors du bâtiment

2. Kocioł próżniowy otwarty, wewnątrz widoczne prowadnice do wprowadzenia wózka z eksponatami

2. Chaudière à vide ouverte; à l'intérieur: glissières pour faire introduire une charrette avec les éléments à exposer

3. Dwa wózki ułatwiające załadowanie i wyładowanie kotła próżniowego

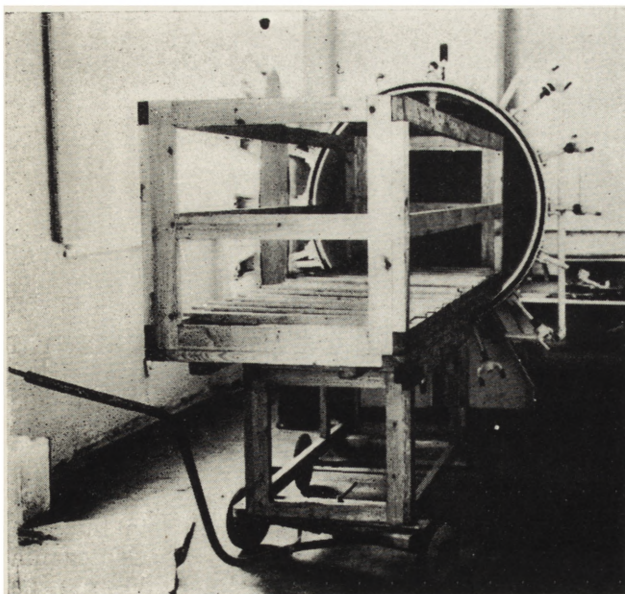
3. Deux charrettes permettant de charger et de décharger la chaudière à vide

2

względu na pionierski charakter owych poczynań nie można było kotła uruchomić. Szereg komisji, uciążliwych do zrealizowania zaleceń jak i trudności w znalezieniu odpowiednich wykonawców odwlekały chwilę realizacji. Wreszcie uruchomienie kotła nastąpiło po ostatecznej przebudowie wiosną 1965 roku. Kocioł w formie leżącego walca o średnicy 100 cm i długości 215 cm. jest zamykany klapą metalową, skręcaną 16 śrubami z gumowym pasem uszczelniającym (il. 1). Zbudowany jest z blachy stalowej o ściankach grubości 1 cm. Kocioł jest zespawany z metalową podstawą wys. 45 cm. W górnej części kotła jest wmontowany manometr o skali od 0 do 6 atm. nadciśnienia i od 0 do 76 cm. słupa rtęci. służy podciśnienia oraz 2 luminatory z grubego szkła o średnicy 20 cm. Podobne luminatory, lecz mniejsze o średnicy 10 cm., umieszczono w górnej części klapy zamykającej oraz na tylnej ścianie kotła. Praktycznie wypróbowana wytrzymałość kotła przy nadciśnieniu wynosi 4 atm. a przy podciśnieniu 65 cm. słupa rtęci. Kocioł posiada 4 przewody rurowe, 2 z nich w części tylnej kotła u góry łączą go z 2 pompami typu MP 3, z pozostałych jeden jest przewodem wpustowym w części przedniej u góry, a drugi odprowadzeniem gazów ponad dach budynku — umieszczony jest w części dolnej kotła (opadanie gazów w kotle). Wszystkie z tych przewodów posiadają krany odcinające, umieszczone w najbliższym sąsiedztwie kotła dla uzyskania maksymalnej szczelności pojemnika próżniowego.

Pomieszczenie, w którym znajduje się kocioł próżniowy, jest wydzielone. Drzwi otwierają się na taras, a duża ilość okien ułatwia naturalną wentylację pomieszczenia. Pomieszczenie jest całkowicie pozbawione światła sztucznego, a pompy znajdują się w pomieszczeniu sąsiednim z obawą przed iskrzeniem kontaktów

3

i motorów. Kocioł jest ustawiony w sposób ułatwiający załadowanie i rozładowanie w głębi pomieszczenia, z otworem skierowanym w kierunku drzwi i wyjścia na taras. Wnętrze kotła jest miniowane i pokryte białym lakierem dla zabezpieczenia przed korozją i użytkowania dobrej widoczności we wnętrzu. U dołu wzdłuż kotła są zamontowane przewodnice, po których wprowadzany jest drewniany wózek-pojemnik na obiekty poddawane zabiegowi (il. 2). Na zewnątrz kotła znajduje się wózek pomocniczy z przewodnicami u góry, ułatwiający wprowadzenie i wyjmowanie wózka wewnętrznego (il. 3). Jednocześnie umożliwia on szybkie usunięcie materiałów gazowanych z pomieszczenia próżniowego na taras, gdzie odbywa się wietrzenie obiektów. Zasilanie kotła środkiem trującym odbywa się przewodem wpustowym przez podłączenie, poprzez reduktor do butli z gazem sprężonym. Proces gazowania obiektów przebiega w sposób następujący:

- 1) załadowanie wózka materiałami przeznaczonymi do gazowania,
- 2) wprowadzenie wózka przy pomocy wózka pomocniczego do wnętrza kotła,
- 3) zamknięcie kotła śrubami,
- 4) obniżenie ciśnienia w kotle przez uruchomienie pomp,
- 5) wprowadzenie odpowiedniej ilości gazu (ilość zależna od stosowanego środka),
- 6) proces gazowania (czas trwania procesu określają odpowiednie normy dla różnych środków),
- 7) faza końcowa
 - a) wyrównanie ciśnienia do ciśnienia atmosferycznego,
 - b) kilkukrotne podwyższenie ciśnienia (circa do 1 atm.) w kotle i każdorazowe usunięcie

gazu przez otwarcie przewodu odprowadzającego na zewnątrz budynku (ponad dach),
8) otwarcie kotła i sprawne usunięcie gazowanych obiektów na taras (czynność ta jest wykonywana przy użyciu masek przeciwgazowych).

Gazem stosowanym w naszym muzeum jest „Rotanoks” (skład 90% dwutlenku węgla + 10% tlenu etylenu).

Praca przy gazowaniu obiektów, z uwagi na trujące dla człowieka właściwości stosowanych gazów, jak też ich palność, wymaga dokładności, uwagi i przestrzegania wszelkich zaleceń BHP. Stąd instrukcje, dotyczące obsługi kotła, stanowią konieczną i bardzo ważną pozycję w wyposażeniu urządzeń próżniowych.

Kocioł próżniowy jest bardzo ważnym wyposażeniem pracowni konserwatorskiej. Ułatwia zwalczanie różnych szkodników drewna, tkanin, skóry itp. Duża ładowność i sprawność w obsłudze kotła, a tym samym jego wydajność pozwala żywić nadzieję co do należytego utrzymania i zabezpieczenia zbiorów naszego muzeum. Komora próżniowa spełnia jeszcze jedną ważną funkcję; mianowicie służy do impregnacji obiektów. Niniejsza notatka informacyjna nie obejmuje tego zagadnienia. Również nie są tu poruszane sprawy jakości środków stosowanych do gazowania oraz ich działania na szkodniki biologiczne i mikrobiologiczne, a także wiele innych problemów, związanych z działaniem tego typu urządzeń, a wymagających obszerniejszego omówienia.

mgr Konstanty Tiunin
kierownik pracowni konserwatorskiej
Państwowe Muzeum Etnograficzne
Warszawa

CHAUDIERE A VIDE POUR LA DESINSECTION, CONSTRUITE AU MUSEE ETHNOGRAPHIQUE D'ETAT A VARSOVIE

La chaudière à vide est un des investissements indispensables dans un atelier de conservation. Ses propriétés avantageuses, notamment: rendement relativement considérable, facilité au cours du service et efficacité à combattre les agents nuisibles ont déterminé la grande utilité de cet équipement, par-

ticulièrement dans les musées du type ethnographique. Cet article contient des données techniques et un bref compte-rendu sur les opérations de cette installation, ainsi que le moyen de s'en servir. Il peut servir comme matériel pour les solutions ultérieures améliorées et modernisées.